

У спеціалізовану вчену раду Д 17.127.01 Класичного приватного університету

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Маркіної Ірини Анатоліївни,
доктора економічних наук, професора, завідувачки кафедри менеджменту
Полтавської державної аграрної академії
на дисертаційну роботу **Мардус Наталії Юріївни**
"Стратегічні орієнтири забезпечення розвитку внутрішнього ринку
товарів",

представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

1. Актуальність теми дослідження.

У сучасних умовах розвиток ринкових відносин безперечно має свої особливості, що склались у результаті взаємодії між виробниками і споживачами і формують відповідні конкурентні умови, при яких невід'ємною домінуючою складовою, є розвиток товарно-грошових відносин.

Особливої актуальності набуває розробка стратегічних орієнтирів забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, адже саме стратегічне управління є фундаментом і основою для забезпечення довготривалого розвитку національної економіки та реалізації стратегічних цілей, особливо в період впровадження євроінтеграційних процесів, в умовах відкритості національної економіки, коли прогнозування в контексті забезпечення стратегічного розвитку вітчизняних компаній відбувається в умовах впливу факторів мінливого зовнішнього середовища.

Завдяки розвитку підвищується життєздатність національної економіки як системи, формується її спроможність чинити опір дестабілізуючому впливу середовища. Безумовно, з метою збереження цілісності і стійкості системи розвиток потребує досконалого управління ним, що вимагає розробки відповідних теоретико-методологічних засад та концептуальних положень щодо його забезпечення. При цьому, дуже важливим є розробка і визначення стратегічних орієнтирів забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, що обумовили актуальність дисертаційної роботи, її структуру та наповненість.

2. Відповідність дисертаційної роботи сучасним потребам науки і практики

Актуальність та цінність дисертаційної роботи підтверджується тим, що її положення використовувались у процесі виконання науково-дослідних робіт: Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» за темою: «Удосконалення теорії, методології та організації фінансово-економічного аналізу в контексті забезпечення стратегічного розвитку» (номер державної реєстрації 0117U004813) і темою «Формування адаптивної системи управління підприємством в кризових умовах господарювання» (номер державної реєстрації 0117U004812); ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» за темою «Вдосконалення обліково-аналітичної

інформації в управлінні економічними процесами» (номер державної реєстрації 0116U000778).

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації, які сформовані в дисертаційній роботі Н.Ю. Мардус, обґрунтовані застосуванням основних положень економічної теорії та сучасної економічної науки, сучасних методів дослідження, концепції стратегічного управління національною економікою та її розвитком.

Робота ґрунтується на принципах єдності теорії та практики, стратегічного управління, моделювання та прогнозування соціально-економічних процесів національної економіки, які відбуваються в ході забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів.

Достовірність одержаних положень і результатів дисертації забезпечується застосуванням методів наукового пізнання та проведення досліджень, зокрема, методів систематизації та контент-аналізу, використання системно-структурного підходу, застосування методів систематизації, ідентифікації, нормування, агрегування, методів СТЕП-аналізу, індексного, варіаційного, кореляційного, сценарного, матричного аналізу та аналізу ризикованості та інших. На використанні методів стратегічного орієнтування ґрунтується розробка та реалізація стратегічних орієнтирів забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів.

Застосовані дисертантом методичні підходи і методи дослідження не містять суперечностей, є адекватними проблемі, та дозволили сформулювати наукові положення, висновки та практичні рекомендації.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами, а також сформульовано мету дослідження, наведено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, дані про апробацію і публікації тощо.

Перший розділ роботи присвячено розгляду еволюції підходів до визначеності сутності ринку як економічної категорії (с. 33-43), його класифікація (с. 44-48), зокрема авторкою запропоновано підхід до класифікації ринків за різними ознаками (с. 49), що дало змогу виокремити в якості первинних ознак «характер об'єкту продажу» та «масштаб ринку або географічне положення», та в подальшому дослідженні провести деталізацію видів ринку, який був обраний за первинною ознакою. Також авторка актуалізувала категоріально-понятійний апарат (с. 53-60) та концепцію дослідження внутрішнього ринку товарів (с. 61-92).

У другому розділі надано сутнісну характеристику розвитку та його видових проявів на внутрішньому ринку товарів (с. 96-108), сформовано постулати розвитку у відповідності до процесів, що протікають на внутрішньому ринку товарів (с. 104-113), систематизовано та доповнено авторкою класифікацію видових проявів розвитку (с. 115-117). Дисертанткою сформовано методологічний базис забезпечення розвитку внутрішнього ринку

товарів (с. 118-137) та розглянуто систему забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів (с. 138-155).

Третій розділ втілює результати аналітичних досліджень кількісних та якісних параметрів функціонування внутрішнього ринку товарів (с. 159-189) та досліджень структури і структурних зрушень на внутрішньому ринку товарів (с. 190-208), проведено аналіз умов здійснення товарно-грошових операцій (с. 209-237), у результаті чого авторкою визначено і сформовано змістовне наповнення інформаційної бази дослідження внутрішнього ринку товарів (с. 238-239).

У четвертому розділі дисертанткою сформовано методологічний апарат оцінки стану та розвитку внутрішнього ринку товарів (с. 242-259). Авторкою здійснено оцінювання стану і розвитку внутрішнього ринку товарів України за останні роки (2010-2018 роки) (с. 259-300). За результатами оцінки було досліджено взаємозв'язок між приростом узагальнюючих індикаторів стану внутрішнього ринку товарів та відповідними узагальнюючими коефіцієнтами розвитку (с. 301-309).

У п'ятому розділі авторкою розроблено та апробовано підхід до оцінки впливу зовнішніх факторів на розвиток внутрішнього ринку товарів (с. 323-338), здійснено прогнозування показників розвитку внутрішнього ринку (с. 339-368) та розроблено стратегію його забезпечення (с. 368-390).

Сформульовані дисертанткою висновки та рекомендації є науково обґрунтованими, базуються на використанні класичних і новітніх поглядів, підходів до стратегічного забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів в сучасних умовах.

Дисертаційне дослідження Мардус Н.Ю. достатньо аргументоване і базується на використанні офіційної статистичної інформації Державної служби статистики України та інших джерел. У роботі використанні монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів з проблеми, яка досліджується, дані інформаційних бюлетенів, статистичні збірники, а також особисті дослідження автора. Наведені в дисертаційній роботі теоретичні обґрунтування виконані коректно на відповідному науковому рівні.

Характеризуючи дисертаційну роботу, слід відзначити, що основні її наукові положення переконливі і логічні, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах власних досліджень здобувача. Отримані результати в достатній мірі обґрунтовані, мають чіткі кількісні та якісні характеристики і повністю витікають з проведених досліджень. Пропозиції і рекомендації авторки характеризуються конкретністю, вони є результатом переконливих розрахунків і мають практичне значення.

4. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Достовірність даного дисертаційного дослідження забезпечується поєднанням глибокого і критичного аналізу та осмисленням здобувачем положень, які містяться в численних зарубіжних та вітчизняних наукових джерелах, з використанням достатньої кількості фактичних даних і науковим обґрунтуванням власних наукових положень.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів дисертації забезпечується вагомою джерельною базою, ґрунтовним аналізом статистичного матеріалу, достатньо широким спектром використаних наукових методів, здатністю дисертанта до критичного аналізу та узагальнень.

В дисертаційному дослідженні авторкою вперше запропоновано використання показників стратегічного орієнтування за векторами розвитку відповідно до їх розподілу за домінуванням, визначення яких базується на розрахунку відстані від передового рубежу (як кількості балів, що лишилися до досягнення найбільшого з можливих значень узагальнюючого індикатора стану внутрішнього ринку товарів, на основі даних про поточну ситуацію) та бар'єра подолання ризику (відображає складність досягнення запланованих змін з урахуванням ризику ймовірних втрат та обчислюється як різниця між прогнозними значеннями узагальнюючого коефіцієнта розвитку внутрішнього ринку товарів за оптимістичним і песимістичним сценаріями), що надає змогу обрати вид стратегії забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів відповідно до умов, що склалися (підрозділ 5.3, с. 384-389 роботи, 24-25 автореферату).

Здобувачкою вперше сформовано методологічний підхід до забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, що включає теоретичну, методичну й практичну компоненти та поєднує понятійно-категоріальний апарат, принципи забезпечення розвитку, методичні підходи до побудови класифікації ринків, оцінювання стану й розвитку внутрішнього ринку товарів, оцінювання впливу факторів зовнішнього середовища на коефіцієнт розвитку внутрішнього ринку та забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, надає змогу науково обґрунтувати напрями вирішення поставленої наукової проблеми, що знаходить практичне застосування в системі та стратегії забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів (підрозділ 2.3 с. 122 роботи, с. 13 автореферату).

Авторкою вперше запропоновано концепцію дослідження внутрішнього ринку товарів, яка сформована дисертанткою на поєднанні статичного та динамічного аспектів дослідження й передбачає вивчення параметрів його функціонування, структури, умов здійснення товарно-грошового обміну, а також зміни цих параметрів, що надає змогу оцінити стан внутрішнього ринку товарів та його розвиток (підрозділ 1.3, с. 88-91 роботи, с. 11 автореферату).

В роботі вперше обґрунтовано методичний підхід до забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, що передбачає формування системи забезпечення, а також розробку та реалізацію стратегії забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, вибір виду якої надає змогу на основі врахування показників стратегічного орієнтування прийняти обґрунтоване рішення щодо визначення стратегічних ініціатив і досягти запланованої зміни коефіцієнтів розвитку внутрішнього ринку товарів та поставлених цілей забезпечення (підрозділ 5.3, с. 347-383, с. 27 автореферату).

У дисертаційному дослідженні здобувачкою удосконалено змістове

наповнення інформаційної бази дослідження внутрішнього ринку товарів, згідно з яким інформаційна база має включати дві складові дослідження стану та розвитку внутрішнього ринку товарів, інформація в яких структурована залежно від характеру показників оцінювання, завдяки чому стає можливим відокремлення блоків інформаційної бази за функціональними, структурними та факторно-зумовленими характеристиками ринку товарів, подання зібраної інформації в найбільш сприятливому вигляді для подальшого дослідження та спрощення процедури оцінювання розвитку внутрішнього ринку товарів (підрозділ 3.3, с. 209-239 роботи, с. 15-16 автореферату).

Дисертанткою удосконалено методичний підхід до оцінювання впливу факторів зовнішнього середовища на коефіцієнт розвитку внутрішнього ринку, який ґрунтується на використанні комбінованого методу поєднання методів аналізу (СТЕП-аналізу, індексного методу, варіаційного, кореляційного аналізу та матричного методу тощо) і надає змогу визначити пріоритетність урахування окремих факторів зовнішнього середовища з погляду забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів (підрозділ 5.1, с. 313-314 роботи, с. 21-22 автореферату).

Удосконалено підхід (алгоритм) до прогнозування розвитку внутрішнього ринку товарів, який надає змогу врахувати при визначенні прогнозних значень коефіцієнтів розвитку внутрішнього ринку товарів вплив факторів зовнішнього середовища та на цій основі встановити прогнозну зміну показників стану внутрішнього ринку товарів, й ґрунтується на методах ковзної середньої та аналітичного вирівнювання (підрозділ 5.2, с. 339-341 роботи, с. 22 автореферату).

Дисертантом удосконалено підхід до побудови класифікації ринків, що формується на системно-структурній основі за принципом підпорядкованості, згідно з яким усі ознаки, що враховують під час дослідження ринку, поділено на первинні та вторинні, які, у свою чергу, конкретизовано за укрупненими ознаками з метою уникнення їх дублювання, що надає змогу виокремити як первинні ознаки «характер об'єкта продажу» та «масштаб ринку або географічне розташування» й провести деталізацію видів ринку, який був обраний за первинною ознакою (підрозділ 1.1, с. 48-49 роботи, с. 10 автореферату).

Удосконалено будову системи забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, яка, на відміну від інших, містить споживчу, формувальну, реалізуючу й підтримувальну частини, поєднання та взаємодія яких надають змогу розробити стратегію забезпечення розвитку, спрямовану на вирішення виокремленої проблеми або певного комплексу проблем, притаманних поточному стану внутрішнього ринку товарів (підрозділ 5.3, с. 377-379 роботи, с. 27 автореферату).

В дослідженні удосконалено класифікацію видів розвитку, у якій дисертантом класифікаційні ознаки розташовано згідно з їх відповідністю

постулатам розвитку, що надало змогу доповнити їх перелік класифікаційною ознакою «базис забезпечення змін», розподіл за якою передбачає виділення пропорційного (наслідкового) та трансформаційного розвитку, з урахуванням його виду, що є підставою для прийняття більш обґрунтованих рішень щодо його забезпечення (підрозділ 2.1, с. 99-118 роботи, с. 12 автореферату).

Авторкою удосконалено дескриптивну модель забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, яка відображає етапи забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів з притаманними їм методами та результатами, яких можна досягнути, та надає змогу найбільш точно відтворити сутність забезпечення розвитку як багатоітераційного процесу, кінцевою метою якого є досягнення запланованої зміни коефіцієнтів розвитку внутрішнього ринку товарів покращення його стану в майбутньому (підрозділ 5.3, с. 371-372 роботи, с. 26 автореферату).

Дисертанткою удосконалено перелік видових проявів забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, що, на відміну від інших, включає забезпечення умов конкурентного середовища, функціонально-структурне, інфраструктурне, регулятивне забезпечення, поєднання яких надає змогу створити умови для розвитку внутрішнього ринку товарів (підрозділ 5.3, с. 373-375 роботи, с. 26 автореферату).

У роботі набув подальшого розвитку методологічний апарат оцінювання стану й розвитку внутрішнього ринку товарів, що передбачає органічне поєднання методичних підходів до оцінювання стану внутрішнього ринку товарів та розвитку внутрішнього ринку товарів, які ґрунтуються на використанні широкого кола методів оцінювання й надають змогу врахувати статичний і динамічний аспекти внутрішнього ринку товарів у їхньому взаємозв'язку (підрозділ 4.1, с. 242-259 роботи, с. 17-18 автореферату).

Нового сенсу набули постулати розвитку, використання яких надає змогу привести у відповідність (поєднати) теоретичні, методологічні та практичні аспекти забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, і до яких належать такі як: розвиток передбачає наявність певних змін (кількісного та/або якісного характеру); завдяки розвитку відбувається перехід об'єкта (системи) з одного стану в інший, більш досконалий; процес розвитку зумовлений дією зовнішніх та внутрішніх факторів; розвиток є циклічним процесом, що відбувається нерівномірно; завдяки розвитку зростає життєздатність системи та її спроможність чинити опір дестабілізуючому впливу середовища; розвиток має бути керованим, щоб зберегти цілісність і стійкість системи (підрозділ 2.1, с.108 роботи, с. 12 автореферату).

Набуло подальшого оновлення визначення розвитку внутрішнього ринку товарів, під яким авторкою запропоновано розуміти процес функціональних, структурних та факторно-зумовлених змін на внутрішньому ринку, що відбуваються під впливом факторів зовнішнього середовища, керуючись яким, можна обґрунтувати перелік показників, що характеризують стан та розвиток

внутрішнього ринку товарів (підрозділ 2.1, с. 109-110 роботи, с. 12 автореферату).

Подальшого розвитку набуло поняття забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, яке базується на певній методології забезпечення та надає змогу розглядати його в контексті формування системи забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів, упровадження якої спрямовано на створення відповідних умов щодо здійснення товарно-грошового обігу й захисту внутрішнього ринку від зовнішніх загроз, що надає змогу розробити стратегію забезпечення внутрішнього ринку товарів (підрозділ 2.2, с. 122-124 роботи, с. 13 автореферату).

Достовірність та об'єктивність результатів і пропозицій підтверджується логічною завершеністю виконаної дисертації та апробацією результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (м. Харків, 2018 р.); «Економіка і суспільство» (м. Лейпциг, 2018 р.); «Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток» (м. Харків, 2018 р.); «Актуальні проблеми економіки та менеджменту» (м. Запоріжжя, 2018 р.); «Бізнес, цифрові інновації та підприємництво: стан, аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток» (м. Львів, 2018 р.); «Стратегічні напрями інноваційного розвитку економіки країни: перспективи та ефективність» (м. Київ, 2018 р.); «Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки країни» (м. Дніпро, 2019 р.); «Економіка, облік, фінанси, управління і право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку» (м. Полтава, 2019 р.); «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (м. Тернопіль, 2019 р.); «Сучасні методи розвитку бізнесу: національна та міжнародна практика» (м. Одеса, 2019 р.).

Достовірність отриманих результатів підтверджують відповідні розробки Мардус Наталії Юріївни, які знайшли своє практичне застосування в діяльності окремих установ, що засвідчується відповідними довідками про впровадження, зокрема, в: Департаменті економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 01-25/1189 від 14.03.2020 р.), Департаменті економічного розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 435/0/31-20 від 13.03.2020 р.), Виконавчому органі ради міста Мелітополя і Мелітопольського району з питань забезпечення економічного розвитку регіону (довідка про впровадження № 02-36/291-3 від 01.06.2020 р.), відділі інформації та організації роботи Дніпропетровської торгово-промислової палати (довідка про впровадження № 242/1-07 від 16.03.2020 р.), Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку НАН України (довідка про впровадження № 05/57 від 03.06.2020 р.). Теоретичні розробки дисертаційної роботи використовуються в навчально-методичному процесі та науково-дослідній роботі Національного технічного університету "Харківський політехнічний

інститут" при підготовці бакалаврів та магістрів під час викладання навчальних дисциплін "Економічний аналіз", "Маркетингові дослідження", "Основи наукових досліджень", "Державне та регіональне управління", «Методи прийняття управлінських рішень» (акт про впровадження від 08.04.2020 р.).

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій

Основні наукові результати та висновки дисертації викладено у 42 наукових працях, із них: 1 – одноосібна монографія, 1 – колективна монографія; 30 – статей в наукових фахових виданнях України, у т. ч. 24 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних; 10 – матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій – 47,61 д. а., з них особисто авторці належать 46,19 д. а.

В опублікованих працях знайшли відображення положення наукової новизни і висновки за результатами дослідження, зафіксовано особистий внесок дисертантки в розробку зазначеної наукової проблеми. За побудовою та структурою наукові праці автора відповідають вимогам до наукових публікацій.

Матеріал автореферату і дисертації викладено чітко, послідовно, науковим стилем мовлення, та віддзеркалює основний зміст дисертаційної роботи. Автореферат містить відомості про наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

6. Оцінка змісту дисертаційної роботи та її завершеності, зауваження та дискусійні положення

Аналіз змісту та структури дисертаційної роботи, викладених в ній теоретичних положень, науково-методичних і прикладних розробок, дозволяють оцінити її позитивно. Вона за своїм змістом повністю відповідає меті та поставленим завданням дослідження. Робота викладена у логічній послідовності, науковою українською мовою, оформлена у відповідності з вимогами.

У цілому, оцінюючи дисертаційну роботу позитивно, вважаємо за доцільне звернути увагу на наступні дискусійні положення і окремі недоліки, зокрема:

1. Авторкою у розділі 1 при розкритті теоретико-методологічних положень теми занадто спрощено представлено графічний матеріал (с. 50, 51), що знижує наочність прикладного характеру результатів тієї частини дослідження, яка розглядає роль ринку в національній економіці.

2. Дисертація була б більш змістовною, якби авторка детальніше розкрила елементи внутрішнього ринку товарів (с. 51-52) та більше уваги приділила таким елементам як суб'єкти ринку і ринкова конкуренція .

3. На с. 84 авторка стверджує, що « на ринку, де діє механізм конкуренції, зростання цін на товари та послуги (за інших рівних умов) призводить до зменшення попиту, а із посиленням конкуренції між товаровиробниками пропозиція товарів збільшується, що призводить до зниження цін». Дане ствердження авторки вважаємо дещо необґрунтованим, адже вищесказане вказує на стан ринку близького до досконалої конкуренції. Безумовно, даний стан можна розглядати як еталон, але недоцільно не брати

до уваги нерівноважний характер сучасного розвитку внутрішнього ринку товарів, що пов'язано, перш за все, з монополізмом і недоброякісною конкуренцією та негативно позначається на кон'юнктурі ринку. Тому питання, яке розкриває конкурентні відносини між продавцями і покупцями, які знаходять свій прояв на внутрішньому ринку (с. 84 -85), потребує доопрацювання з точки зору дослідження співвідношення між монопольними і конкурентними ринковими структурами.

4. Підлягає сумніву логічна доцільність відображення рисунків 1.8. «Схема статичної структуризації концепції дослідження внутрішнього ринку товарів» (с. 89) і рис. 1.9. «Схема динамічної структуризації концепції дослідження внутрішнього ринку товарів» (с. 90), які знайшли своє відображення на рис. 1.10 у вигляді загальної концепції дослідження внутрішнього ринку товарів (с. 91).

5. В аналітичному розділі дисертації у п. 2.1 «Аналітика кількісних та якісних параметрів функціонування внутрішнього ринку товарів» авторкою було досліджено рівень диференціації між регіонами України за окремими показниками. Для цього здобувачка під час аналізу використовувала період 2008-2018 роки, де співвідносила базовий (2008) і звітний 2018 рік. Було б доречно подати такі результати в динаміці за кілька років.

6. На с. 142-146 дисертанткою досліджено визначення поняття «система», які надаються науковцями в залежності від методів дослідження та форм опису, і де авторка наводить власне визначення поняття «система». Доцільно було б з метою забезпечення поліаспектності розуміння поняття «система», здійснити обґрунтування визначень з такої точки зору, як це авторка зробила з визначенням аспектів розуміння внутрішнього ринку, що наведено у таблиці 1.17, с. 56.

7. Авторкою з метою приведення показників оцінки розвитку для порівняльного вигляду було б доцільно дослідити можливість застосування інших підходів до нормування показників (с. 248).

Зазначені недоліки і зауваження не зменшують науково-практичного значення дисертації. Дискусійні аспекти та побажання підтверджують багатоплановість і широкий спектр питань у рамках проблематики, яка досліджується, актуальність і значущість у науковому та практичному аспектах, що може бути предметом дискусії під час захисту.

7. Загальна оцінка дисертації, її відповідність існуючим вимогам та висновкам

Дисертаційна робота Мардус Наталії Юріївни на тему “Стратегічні орієнтири забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів” є повністю завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну тему і має вагоме теоретичне і практичне значення. За рівнем наукової новизни наведені у дисертаційній роботі результати відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також положення та висновки відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Текст автореферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи. Згідно існуючих вимог, положення та результати дисертаційної роботи опубліковано у наукових фахових виданнях та обговорено на науково-практичних конференціях. Представлені у дисертаційній роботі результати, як засвідчують документи, що подані в дисертації, знайшли своє відображення у практичній діяльності.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу дисертації Мардус Наталії Юріївни, автореферату дисертації та публікацій дисертанта, можна зробити висновок, що дисертаційна робота, враховуючи її актуальність, важливість отриманих авторкою наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформованих положень і висновків, повністю відповідає п. 9, 10, 12–14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015 та № 567 від 27.07.2016), які висуваються до докторських дисертацій економічного спрямування, а її автор - Мардус Наталія Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

**Доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри менеджменту
Полтавської державної аграрної академії**

Маркіна І.А.

